

Отже, правильно організована самостійна робота в умовах малокомплектної школи набуває великого значення. Успіх її організації визначає успіх навчальної роботи в цьому типі шкіл.

Перспективним є вдосконалення підготовки майбутніх учителів для роботи в класах-комплектах з орієнтацією на сучасні акценти освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аквилева Г. Н. Преподавание природоведения в малокомплектной школе / Г. Н. Аквилева, Е. А. Постникова, Г. Ф. Суворова. — М.: Просвещение, 1990. — 94 с.
2. Біда О. А. Природознавство і сільськогосподарська праця: Методика викладання: навч. посібник для студентів пед. факультетів вищих навч. закладів та класоводів / О. А. Біда. — К.—Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. — 400 с.
3. Горощенко В. П. Методика преподавания природоведения / В. П. Горощенко, И. А. Степанов. — М.: Просвещение, 1984. — 159 с.
4. Нарочна Л. К. Методика викладання природознавства / Л. К. Нарочна, Г. В. Ковальчук, К. Д. Гончарова. — К.: Вища школа, 1990. — 304 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти / Затверджено Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 // Освіта України. — 2002. — № 33 (23 квітня). — С. 4–6.
6. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / О. Я. Савченко. — К.: Магістр-S, 1997. — 256 с.

УДК 371.14

Надія ВАСИЛЬКІВСЬКА

ЗМІСТОВИЙ І ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИКЛАДАННЯ РІДНОЇ МОВИ

У статті розглянуто теоретико-методичні аспекти підготовки студентів факультету підготовки вчителів початкових класів до використання педагогічних технологій на уроках рідної мови в початковій школі.

В статье рассматриваются теоретико-методические аспекты подготовки студентов факультета подготовки учителей начальных классов к использованию педагогических технологий на уроках родного языка в начальной школе.

In the article theoretic-methodical aspects of preparation of students of department of teaches of primary classes consider to use of pedagogical technologies on the Ukrainian lessons at primary school.

Створення життєздатної системи освіти є першочерговим завданням в умовах кардинальних змін в економіці, політиці, науці й техніці.

Оновлення національної освітньої системи передбачає вирішення таких невідкладних питань як орієнтація на людину, фундаментальні цінності, демократизація та гуманізація освіти. Як зазначає В. Кремень, потрібна принципово нова демократична освітньо-педагогічна технологія. На всіх щаблях освіти від початкової до вищої школи необхідна переорієнтація з інформаційного на проблемно-діяльнісний тип освіти. А для цього потрібні добре підготовлені фахівці, досвідчені вихователі [7].

Учитель сучасної школи має орієнтуватися на технологічні підходи до оновлення шкільної практики викладання навчальних дисциплін. Тому перед професійною педагогічною освітою виникла проблема розробки теоретико-методичних засад підготовки майбутніх учителів початкової школи до вмілого використання навчальних технологій.

Розв'язанню цієї проблеми присвячено дослідження І. Дичківської, Л. Коваль, О. Комар, О. Пехоти, Н. Побірченко, О. Пометун та ін. Недостатньо розробленими, на наш погляд, залишаються аспекти підготовки студентів факультету підготовки вчителів початкових класів до використання педагогічних технологій на уроках мови в початковій школі.

Мета статті — розкрити змістовий та процесуальний компоненти підготовки майбутніх педагогів до зазначеного виду діяльності у процесі вивчення курсу «Педагогічні технології викладання рідної мови в початковій школі».

Курс передбачає забезпечення належного рівня теоретичних знань студентів із методики застосування сучасних навчальних технологій на уроках мови в початковій школі, а також практично-методичних умінь, необхідних для активної виробничо-професійної діяльності. Він розрахований на 2,5 кредити (90 годин), які розподілені таким чином: лекції — 14 годин, практичні заняття — 14 годин, лабораторні заняття — 8 годин, самостійна робота — 32 години, індивідуальна робота — 22 години (співвідношення кількості годин аудиторних занять та індивідуальної і самостійної роботи становить 40 % до 60 %). Вид контролю — екзамен. Згаданий курс призначено для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст».

У зміст курсу «Педагогічні технології викладання рідної мови в початковій школі» входять ті навчальні технології, які набули певного визнання серед учителів, мають добре розроблену науково-теоретичну основу та дидактичне і методичне забезпечення. Особливістю курсу є те, що він відкритий: може бути доповнений у процесі розробки нових технологій.

Навчальний матеріал структуровано у двох логічно об'єднаних частинах — змістових модулях, а в межах кожного модуля визначено навчальні теми (ЗМ I — теми № 1, № 2; ЗМ II — теми № 3, № 4, № 5).

Охарактеризуємо змістову частину курсу.

Розглядаючи тему «*Навчальні технології на уроках мови в початковій школі*» (тема № 1; 2 год), варто звернути увагу на такі питання:

Технологічність методики початкового навчання як чинник її модернізації. Модернізація початкової ланки шкільної освіти. Поняття «технологія», «навчальна технологія», «технологізація процесу навчання». Особливості організації процесу навчання, побудованого за технологічними принципами. Спектр навчальних технологій, вибір технологій для навчання мови.

Новий етап розвитку 4-річної початкової мовної освіти. Реформування змісту початкової мовної освіти. Державний стандарт початкової загальної освіти. Характеристика освітньої галузі «Мови і література». Мета та завдання вивчення початкового курсу мови. Характеристика змістових ліній. Компетентнісний підхід у визначенні навчальних досягнень учнів. Корекції у навчально-виховному процесі, зокрема в реалізації компетентнісного підходу.

Загальна характеристика курсу «Педагогічні технології викладання рідної мови в початковій школі». Мета, завдання і зміст навчального курсу. Характеристика банку даних про сучасні навчальні технології в системі початкової мовної освіти. Роль курсу в професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи.

Опрацьовуючи тему «*Технологія організації навчального співробітництва учнів і вчителя*» (тема № 2; 4 год), доцільно, на наш погляд, звернути увагу на такі аспекти:

Інноваційність особистісно орієнтованого навчання. Способи навчальної взаємодії вчителя та учнів на уроках мови в початковій школі: учитель — учень (учні); учень — учень в парах (діадах) чи у трійках (триадах); загальна групова взаємодія учнів у класі; учитель-учительський колектив; співпраця учня «з самим собою».

Інтерактивне навчання на уроках мови. Що таке інтерактивне навчання? Основні моделі навчання: пасивна, активна, інтерактивна.

Технології інтерактивного навчання: технології колективно-групового навчання; інтерактивні технології кооперативного навчання; технології ситуативного моделювання; опрацювання дискусійних питань.

Структура уроків рідної мови із застосуванням інтерактивних технологій: мотивація; оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів; надання необхідної

інформації; інтерактивна вправа — центральна частина заняття; рефлексія (підбиття підсумків), оцінювання результатів уроку.

Оцінювання діяльності учнів на інтерактивному уроці (методи, форми).

Організація навчального співробітництва за нетрадиційними схемами: учитель — учень — компетентні особи; учитель — учні — природа; учитель — учні — предметно-розвивальне та пізнавально-розвивальне середовище.

У процесі роботи над темою «*Технологія організації навчальної проектної діяльності*» (тема № 3; 2 год) рекомендуємо зосередити увагу на таких питаннях:

Поняття «метод проектів», «навчальний проект». Цілі організації проектної діяльності учнів у початковому курсі рідної мови.

Видова характеристика навчальних проектів (за Є. Полат): за домінуючою діяльністю; за предметно-змістовою галуззю; за характером координації; за характером контактів; за участю учасників; за тривалістю.

Можливі теми проектів у початковому курсі мови. Використання змісту навчального матеріалу підручників із мови та читання. Проекти на уроках позакласного читання, розвитку зв'язного мовлення. Міжпредметний характер проектної діяльності.

Методика роботи над навчальним проектом. Етапи планування змісту та ходу навчального проекту: організація, планування, реалізація, підсумок.

При розгляді теми «*Модульні та локальні інноваційні педагогічні технології*» (тема № 4; 4 год) можна приділити увагу таким питанням:

Технології раннього та інтенсивного навчання. Концептуальні засади технологій М. Зайцева, Г. Домана.

Особливості змісту технології навчання грамоти М. Зайцева. Суть технології: шлях до читання через письмо (від письма кубиками — до читання).

Засоби досягнення розвивального ефекту технології навчання читання: складовий (а не фонематичний) принцип навчання; поєднання навчання зі співами; використання всіх видів пам'яті; максимальна наочність.

Особливості змісту технології Г. Домана. Суть технології навчання дітей читання: вчити читати не за буквами і складами, а відразу словами. Етапи навчання читання. Використання спеціальних наборів слів.

Технології розвитку творчої особистості. Концептуальні положення технологій Г. Альтшуллера, Дж. Родарі.

Особливості змісту технології Г. Альтшуллера. Суть технології: формування системного, діалектичного мислення, розвитку творчої уяви, винахідницької кмітливості. Методи і прийоми розвитку творчої особистості (метод фокальних об'єктів; метод мозкового штурму; метод синектики; метод моделювання маленькими чоловічками). Системний підхід у розвитку творчої особистості.

Особливості змісту технології Джанні Родарі. Суть технології: розвиток у дітей фантазії, творчої уяви. Прийоми розвитку творчої особистості: «Біном фантазії», «Конструювання загадки», «Салат із казок», «Скляний чоловічок», «Що було б, коли?...» тощо. Використання карт В. Проппа, Ф. Пассаторе.

Опрацьовуючи тему «*Веселкова педагогічна технологія*» (тема № 5; 2 год), можна зосередитись, приміром, на таких аспектах:

Визначальні засади технології — це потреба в пошуку сучасного змісту і структури початкової освіти, ефективних технологій, методик та організації навчально-виховного процесу в початковій школі. Концептуальні положення технології. Мета, цілі й завдання технології.

Здоров'язбережувальна організація навчально-виховного процесу в початковій школі. Основні умови здоров'язбережувальної організації навчально-виховного процесу та особливості їх урахування. Організація оздоровчого навчально-виховного процесу на уроці рідної мови.

Принципи технології: принцип здоров'язберігаючого навчання, гуманітаризації освіти, гуманізації та особистісного підходу, системності та інтеграції, науковості й наочності навчання, випереджувального та поглибленого навчання, наступності, пріоритету розвивального навчання, пріоритету творчої діяльності, додатковості.

Структура і напрями діяльності «Веселкової школи»: дошкільна підготовка для дітей шостого року життя (2–3 місяці); початкова школа — 1–2 класи (скорочена тривалість уроку, гра, уроки в природі); початкова школа — 3–4 класи (курси за вибором з предметів основної школи).

Зміст технології. Навчання грамоти. Ігротерапія, арт-терапія, аудіовізуально-кінестетичний метод навчання як основа методики навчання грамоти «Веселкової» технології.

Навчання за кожним модулем охоплює теоретичну і практичну підготовку студентів, самостійну роботу та індивідуальну, контроль і самоконтроль, які дають змогу визначити рівень засвоєння студентами навчального матеріалу теми. Опрацювання курсу передбачає також виконання студентами індивідуальних навчально-дослідних завдань (розробити навчальний проект (на запропоновану студентом тему), який доцільно використовувати у процесі навчання рідної мови в початковій школі; описати методику роботи над цим проектом).

Щодо процесуальної сторони слід зазначити, що під час вивчення цього курсу студентам пропонують різні види лекцій (вступна, тематична, нетрадиційна); організовують семінари (семінар-розгорнута бесіда, семінар-доповідь, семінар-дискусія, семінар-«мозковий штурм»), практичні й лабораторні роботи.

У формах проведення практичних занять передбачено: перевірку якості знань теоретичного матеріалу; рольові ігри, дискусії, розроблення планів-конспектів уроків різних типів й окремих фрагментів уроків, моделювання навчальних ситуацій в аудиторії та ін.

Під час лабораторних занять практикуємо проведення педагогічного тренінгу; спостереження, аналіз і проведення уроків мови (чи фрагментів уроків) із використанням різних технологій; аналіз педагогічних і методичних ситуацій; аналіз планів-конспектів уроків тощо.

Під час практичних, лабораторних, індивідуальних занять і консультацій зі студентами викладач використовує обговорення, бесіди, дискусії, рольові ігри, «круглі столи» та ін.

Великої уваги надаємо також різним видам самостійної та індивідуальної роботи. Кожна визначена для самостійного опрацювання тема містить запитання і завдання для самопідготовки, список рекомендованої літератури для цілеспрямованого опрацювання матеріалу. Допомогти студентам у їх самостійній роботі над проблемами теорії та практики навчання педтехнологій викладання рідної мови, у формуванні спеціальних професійних умінь і навичок зможуть такі види роботи: взяти інтерв'ю у вчителя-практика, підготувати мультимедійну презентацію, скласти завдання для тестового контролю навчальних досягнень студентів, описати досвід учителя-практика.

Індивідуальні заняття проводяться під керівництвом викладача в позааудиторний час (за окремим графіком).

Щоб опанувати цей курс, варто використовувати такі види індивідуальних занять: консультація, індивідуальне завдання, індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Практика свідчить, що використання курсу «Педагогічні технології викладання рідної мови в початковій школі» у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів є актуальним та доцільним, оскільки зазначений курс допомагає формувати у студентів професійно-прикладні вміння і навички; сприяє виробленню рефлексивної позиції, яка орієнтує вчителя на усвідомлення й аналіз власної діяльності, самостійну дослідницьку роботу, педагогічну творчість.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці мотиваційного компонента підготовки майбутніх учителів початкової школи до зазначеного виду діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів: монографія / Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, Н. Й. Волошина та ін.; за заг. ред. Н. С. Побірченко. — К.: Науковий світ, 2003. — 138 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
3. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навчальний посібник / О. А. Біда, О. В. Кравчук, Г. І. Коберник та ін. — Умань: РВЦ «Софія», 2007. — 212 с.
4. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник / Л. В. Коваль. — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. — 225 с.
5. Комар О. А. Уроки в початковій школі із застосуванням інтерактивних технологій навчання: навчальна програма та методичні рекомендації спецкурсу для студентів вищих педагогічних закладів освіти / О. А. Комар. — Умань, 2007. — 68 с.
6. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти: монографія / О. А. Комар. — Умань: РВЦ «Софія», 2008. — 331 с.
7. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. — К.: Грамота, 2003. — 216 с.
8. Метод проектів у початковій школі / упор.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк. — К.: Шкільний світ, 2007. — 128 с.
9. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. — К.: АСК, 2001. — 256 с.
10. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навчальний посібник / О. М. Пехота, В. Д. Будаєв та ін.; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. — К.: АСК, 2003. — 240 с.
11. Пометун О. І. Підготовка вчителів початкових класів: інтерактивні технології у ВНЗ / О. І. Пометун, О. А. Комар. — Умань: РВЦ «Софія», 2007. — 65 с.
12. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. — К.: А.П.Н., 2002. — 136 с.
13. Химинець В. В. Інновації в початковій школі / В. В. Химинець, М. Ю. Химинець. — Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2008. — 344 с.

УДК 371.14

Галина ОДИНЦОВА

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті аналізуються основні інноваційні педагогічні технології, які використовуються у процесі лінгвістичної підготовки майбутніх учителів початкової школи: модульні технології, тестові технології, інформаційні технології, інтерактивні технології, проектні технології.

В статье анализируются основные инновационные педагогические технологии, которые используются в процессе лингвистической подготовки будущих учителей начальной школы: модульные технологии, тестовые технологии, информационные технологии, интерактивные технологии, проектные технологии.

The article deals with the analysis of the main innovative pedagogical techniques, which are applied during the linguistic training of the future primary school teachers. Special attention is paid to the module techniques, testing techniques, informational techniques, interactive and project-work techniques.

Входження України у світовий освітній простір ставить нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів. Школа сьогодні очікує вчителя, який би інтегрував у собі інтелектуальні здібності, дослідницькі уміння і творчий потенціал, характеризувався би високим рівнем культури мовлення, наявністю комунікативних умінь та навичок тощо. Виконання соціального замовлення передбачає зміни в усій освітній парадигмі. «Гуманізація освіти, її орієнтація на розвиток особистісного потенціалу учня, запобігання безвиході